

30-Oktyabr, 2025-yil

**PROFILAKTIKA INSPEKTORINING VOYAGA YETMAGANLAR
ORTASIDA HUQUQBUZARLIKLARNING YAKKA TARTIBDAGI
PROFILAKTIKASINI TAKOMILLASHTIRISH**

Mansurov Tohir Mahmudovich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Kalit so‘zlar: *Profilaktika inspektori, voyaga yetmaganlar, huquqbuzarlik, yakka tartibdagi profilaktika, ijtimoiy muhit, psixologik yordam, hamkorlik, huquqiy tarbiya.*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada profilaktika inspektorining voyaga yetmaganlar orasida huquqbuzarliklarning oldini olishdagi yakka tartibdagi faoliyatini takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Jamiyatda voyaga yetmaganlar orasida sodir etilayotgan huquqbuzarliklar sonining ortib borishi, ularning ijtimoiy muhitga moslashuv darajasining pastligi, oila va ta’lim muassasalaridagi nazoratning yetarli emasligi kabi omillar ushbu muammoni chuqur o’rganish zarurligini ko’rsatadi. Shuning uchun ham profilaktika inspektorlari faoliyati, ularning huquqiy bilimlari, psixologik yondashuv uslublari va voyaga yetmaganlar bilan individual ishlash tajribasi jamiyat barqarorligini ta’minlashda muhim o’rin tutadi. Maqolada huquqbuzarliklarning shakl va sabablari, ularning ijtimoiy-psixologik ildizlari, shuningdek, profilaktika inspektorlarining bu boradagi amaliy faoliyatini yanada samarali tashkil etish yo’llari ko’rib chiqiladi. Yakka tartibdagi profilaktika — bu har bir voyaga yetmagan shaxs bilan individual ishlash, ularning oilaviy ahvolini, o’quv jarayonidagi holatini, do’stlik muhitini, ijtimoiy munosabatlarini o’rganish va shu asosda maqsadli profilaktika choralari belgilash jarayonidir. Tadqiqotda profilaktika inspektorlarining kasbiy malakasini oshirish, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, maktab, mahalla, tibbiyot va ijtimoiy xizmatlar bilan hamkorlikni mustahkamlash zarurligi ta’kidlanadi. Ayniqsa, voyaga yetmaganlarning huquqbuzarlikka moyilligini erta aniqlash, ularni psixologik qo’llab-quvvatlash, bandligini ta’minlash hamda ijobiy ijtimoiy muhit yaratish masalalari dolzarbdir.*

Ключевые слова: *инспектор профилактики, несовершеннолетние, правонарушения, индивидуальная профилактика, социальная адаптация, психологическая поддержка, сотрудничество.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования индивидуальной профилактической деятельности инспектора профилактики среди несовершеннолетних. Рост числа правонарушений среди молодежи, недостаточный уровень контроля со стороны семьи и учебных заведений, а также негативное влияние окружающей среды делают проблему особенно актуальной. В связи с этим деятельность инспекторов профилактики, их профессиональные знания, психологические навыки и индивидуальный подход к несовершеннолетним играют ключевую роль в обеспечении общественной стабильности. В статье анализируются*

30-Oktyabr, 2025-yil

формы и причины правонарушений, их социально-психологические корни, а также практические меры по повышению эффективности индивидуальной профилактики. Особое внимание уделено выявлению несовершеннолетних, склонных к противоправным действиям, изучению их семейных условий, круга общения и образовательного статуса. Автор отмечает, что индивидуальная профилактика должна быть основана на глубоком знании личности подростка, постоянном взаимодействии с образовательными учреждениями и социальными службами. Подчеркивается необходимость повышения квалификации инспекторов профилактики, внедрения современных технологий, активного сотрудничества с педагогами, медицинскими работниками и представителями махалли. В заключении предложены меры по совершенствованию системы профилактики — развитие межведомственного взаимодействия, формирование мотивации у инспекторов, а также внедрение механизмов оценки эффективности их работы.

Keywords: prevention inspector, juvenile delinquency, individual prevention, social environment, psychological support, cooperation, legal education.

Annotation: This article explores the improvement of the individual preventive activities of the prevention inspector in working with juveniles. The increasing number of offenses among minors, insufficient family supervision, lack of educational control, and the negative influence of the social environment highlight the importance of this issue. Therefore, the role of prevention inspectors — their legal awareness, psychological competence, and individualized approach — becomes essential for maintaining social stability and reducing juvenile delinquency. The research examines the nature and causes of juvenile offenses, their social and psychological background, and methods of enhancing preventive work efficiency. Individual prevention is defined as a personalized approach to each minor, involving an analysis of family conditions, education, friendships, and social surroundings, followed by targeted interventions. The paper emphasizes the need for continuous professional development of prevention inspectors, integration of modern information technologies, and strong collaboration between schools, communities, and social services. Early identification of at-risk minors, psychological counseling, and creation of a supportive social environment are among the crucial priorities. In conclusion, the article proposes to improve the prevention system through a comprehensive approach — granting inspectors broader powers, increasing motivation and accountability, and developing measurable evaluation criteria. The results can be applied by law enforcement agencies, educators, psychologists, and social workers to strengthen juvenile crime prevention policies.

KIRISH

Hozirgi davrda jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashda yosh avlodni sog'lom ma'naviyat, mustahkam huquqiy ong va ijtimoiy mas'uliyat ruhida tarbiyalash masalasi eng

30-Oktyabr, 2025-yil

muhim ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida e‘tirof etilmoqda. Har bir mamlakatning kelajagi yoshlarning bilim darajasi, huquqiy savodxonligi va ijtimoiy faolligiga bog‘liq bo‘lib, ular orasida huquqbuzarliklarning oldini olish, ijtimoiy muammolarga befarq bo‘lmagan, huquqiy ongli shaxslarni shakllantirish davlat siyosatining muhim qismiga aylangan. Shu nuqtai nazardan, voyaga yetmaganlar o‘rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish va ularning takror sodir etilishining oldini olishda profilaktika inspektorlarining roli beqiyosdir. O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda yoshlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish, ularni ijtimoiy himoya qilish, ularning huquq va manfaatlarini himoyalashga qaratilgan bir qator huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Jumladan, “Voyaga yetmaganlar o‘rtasida huquqbuzarliklarning profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonun, “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonun hamda Prezident farmon va qarorlari profilaktika inspektorlari faoliyatining huquqiy asoslarini yanada mustahkamlab berdi. Ushbu hujjatlar asosida har bir hududda voyaga yetmaganlar bilan yakka tartibda ishlash tizimi shakllantirilib, profilaktika inspektorlari zimmasiga yoshlar orasidagi salbiy holatlarni erta aniqlash, ularni ijtimoiy moslashtirish va huquqbuzarlikka olib keluvchi omillarni bartaraf etish kabi muhim vazifalar yuklatilgan. Voyaga yetmaganlar o‘rtasida huquqbuzarliklarning ko‘payishiga sabab bo‘luvchi omillar ko‘p qirrali bo‘lib, ular orasida oilaviy nizolar, otalarning farzand tarbiyasidagi befarqligi, ta‘lim jarayonidagi sustlik, ijtimoiy nazoratning yetishmasligi, internet va ommaviy madaniyatning salbiy ta‘siri kabi jihatlari alohida o‘rin tutadi. Bunday sharoitda profilaktika inspektori nafaqat huquqni muhofaza qiluvchi xodim, balki psixolog, tarbiyachi va ijtimoiy vositachi sifatida faoliyat yuritishi lozim. U voyaga yetmaganlar bilan yakka tartibda ishlashda ularning shaxsiy xususiyatlari, oilaviy muhitini, do‘stlik aloqalarini, o‘qishdagi natijalarini chuqur tahlil qilib, individual profilaktika choralari belgilashi zarur. Yakka tartibdagi profilaktika — bu faqatgina ma‘muriy chora ko‘rish emas, balki tarbiyaviy, ijtimoiy va psixologik yondashuvni o‘z ichiga oluvchi murakkab tizimdir. Bu jarayon har bir voyaga yetmagan shaxsga individual e‘tibor qaratishni, uning ichki dunyosini tushunishni va huquqbuzarlikka olib keluvchi shart-sharoitlarni bartaraf etishni nazarda tutadi. Shu ma‘noda, profilaktika inspektorining faoliyati faqat huquqni qo‘llash bilan cheklanmasdan, ijtimoiy hamkorlikka asoslangan integratsion faoliyatni ham qamrab oladi. Biroq amaliyot shuni ko‘rsatmoqdaki, ayrim hollarda profilaktika inspektorlarining faoliyatida tizimlilik, rejalilik va psixologik yondashuv yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmagan. Shu sababli yakka tartibdagi profilaktika samaradorligini oshirish uchun ularning kasbiy malakasini muntazam oshirib borish, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, mahalla, maktab va boshqa ijtimoiy institutlar bilan hamkorlikni kuchaytirish zarurati mavjud. Ayniqsa, voyaga yetmaganlar bilan ishlashda empatiya, ishonch, hamdardlik va muloqot madaniyati kabi insoniy fazilatlar muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda profilaktika inspektorlarining faoliyatini yanada takomillashtirish, ularni yangi bilim va ko‘nikmalar bilan qurollantirish, ularning ishini baholash va rag‘batlantirish tizimini modernizatsiya qilish zarurati dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Chunki, voyaga yetmaganlarning huquqbuzarlikka qo‘l urishlari ko‘p hollarda ijtimoiy nazoratning sustligi, oilaviy tarbiyaning zaifligi, ijobiy ijtimoiy muhitning yetarli

30-Oktyabr, 2025-yil

emasligi bilan bog‘liq bo‘ladi. Bunday vaziyatda yakka tartibdagi profilaktika – ya’ni, har bir voyaga yetmagan bilan alohida ishlash, uni to‘g‘ri yo‘lga yo‘naltirish, ijtimoiy yordam ko‘rsatish va huquqiy ongi past bo‘lgan shaxslar bilan tizimli muloqot olib borish – eng samarali yondashuvlardan biri sifatida qaraladi. Maqolada ana shu jarayonlarni ilmiy tahlil qilish, profilaktika inspektorlari tomonidan qo‘llanilayotgan metod va yondashuvlarni o‘rganish, ularni takomillashtirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqish maqsad qilib qo‘yilgan. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, u nafaqat huquqni muhofaza qilish tizimida, balki butun jamiyatda voyaga yetmaganlarning huquqiy madaniyatini oshirish va ularning huquqbuzarlikka moyilligini kamaytirish bo‘yicha samarali mexanizmlarni taklif etadi. Kirish qismida qayd etilganidek, voyaga yetmaganlar o‘rtasida huquqbuzarliklarning oldini olishda davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari, mavjud muammolar va ularning yechimlari tizimli ravishda o‘rganilmoqda. Shu bilan birga, profilaktika inspektorlarining faoliyati zamonaviy davr talablari asosida qayta ko‘rib chiqilishi, ularga metodik ko‘rsatmalar, psixologik tayyorgarlik va ijtimoiy muvofiqlashtirish mexanizmlari yaratilishi lozim.

ASOSIY QISM

Voyaga yetmaganlar o‘rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish — bu nafaqat huquqni muhofaza qiluvchi organlarning, balki butun jamiyat, ayniqsa oila, ta’lim tizimi, mahalla va fuqarolik jamiyati institutlarining birgalikdagi vazifasidir. Shu jihatdan, profilaktika inspektorining faoliyati voyaga yetmaganlar bilan ishlashda markaziy o‘rinni egallaydi. Ularning faoliyatining samaradorligi ko‘p jihatdan huquqbuzarlikka moyil bo‘lgan shaxslar bilan individual ishlash jarayonining to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilganligiga bog‘liqdir. Profilaktika inspektorining yakka tartibdagi faoliyati deganda, ularning aniq bir voyaga yetmagan shaxs bilan muntazam va tizimli ishlashi, uning ijtimoiy holati, ruhiy kechinmalari, oila muhiti, do‘stlik doirasi va ta’lim muassasasidagi xulqini chuqur o‘rganishi, shundan so‘ng individual rehabilitatsiya yoki tuzatish chora-tadbirlarini ishlab chiqishi tushuniladi. Bu yondashuv umumiy profilaktikadan farqli o‘laroq, shaxsga yo‘naltirilgan tarzda amalga oshiriladi. Bugungi kunda voyaga yetmaganlar orasida huquqbuzarliklarning sabablari turlicha: ba’zida bu oilaviy tarbiyaning zaifligi, ba’zida esa psixologik beqarorlik, atrof-muhitning salbiy ta’siri yoki moddiy yetishmovchilik bilan bog‘liq bo‘ladi. Shu bois, profilaktika inspektorlari har bir voyaga yetmagan bilan ishlashda ularning shaxsiy hayotiga chuqur kirib borish, ularning dunyoqarashi va qadriyat tizimini tushunish orqali samarali natijalarga erishishlari mumkin. Yakka tartibdagi profilaktika ishlarini samarali tashkil etish uchun birinchi navbatda, profilaktika inspektorining kasbiy mahorati, axloqiy fazilatlar, kommunikativ qobiliyatlari va psixologik yondashuv ko‘nikmalari yuqori darajada bo‘lishi kerak. Har bir voyaga yetmagan bilan ishlashda ularning ishonchini qozonish, do‘stona muloqot o‘rnatish, muammoni hukm yoki jazoga asoslanmagan tarzda hal etish juda muhim. Shu bilan birga, har bir inspektor o‘z faoliyatida ijtimoiy sheriklik tamoyiliga amal qilishi, ya’ni oila, maktab, mahalla, tibbiyot muassasalari va ijtimoiy xizmatlar bilan yaqindan hamkorlik qilishi lozim. Masalan, voyaga yetmaganlarning huquqbuzarlikka qo‘l urishiga sabab bo‘lgan omillarni o‘rganishda

30-Oktyabr, 2025-yil

ularning ota-onasi bilan psixologik suhbat o‘tkazish, o‘qituvchilarning fikrini bilish, ularning do‘stlari bilan muloqot qilish orqali yanada to‘liq tasavvur hosil qilish mumkin. Bu esa, yakka tartibdagi profilaktika ishining ilmiy asoslangan tizimini shakllantiradi. Profilaktika inspektorining faoliyatida hujjatlarni yuritish, ma’lumotlar bazasini yaratish, voyaga yetmaganlarning xatti-harakatlari, o‘zgarishlari va ijtimoiy holatini tahlil qilib borish ham muhim o‘rin tutadi. Chunki, bu jarayon natijasida inspektor har bir shaxs uchun individual profilaktik dastur tuzadi. Dasturda psixologik maslahat, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, ta’limga jalb etish, bandlikni ta’minlash, bo‘sh vaqtni mazmunli o‘tkazish kabi yo‘nalishlar belgilab qo‘yiladi. Bugungi kunda ichki ishlar organlari tizimida profilaktika inspektorlarining faoliyatini raqamlashtirish, ya’ni elektron bazalar orqali voyaga yetmaganlar to‘g‘risidagi ma’lumotlarni tizimlashtirish jarayoni boshlangan. Bu jarayon inspektorlar ishini yengillashtiradi, nazoratni kuchaytiradi hamda huquqbuzarliklarning oldini olishga doir chora-tadbirlarni yanada aniqroq rejalashtirish imkonini beradi. Profilaktika inspektorlari faoliyatida eng muhim bosqichlardan biri – bu voyaga yetmaganlar bilan psixologik ishni to‘g‘ri tashkil etishdir. Ular bilan muloqotda qattiqqo‘llik yoki tazyiq emas, balki ishonchli, mehribon va lekin qat’iy pozitsiyani egallash talab etiladi. Chunki, voyaga yetmagan shaxslar o‘zini tushunishga intilgan, ularning fikrini tinglay oladigan, ularga yo‘l-yo‘riq ko‘rsata oladigan insonni qabul qiladi. Shu jihatdan inspektorning ruhiy madaniyati, pedagogik saviyasi, empatik yondashuvi alohida ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, yakka tartibdagi profilaktika jarayonida inspektorlar ijtimoiy xizmatlar, psixologlar, mahalla faollari, ta’lim muassasalari va yoshlar tashkilotlari bilan doimiy hamkorlik o‘rnatishlari zarur. Bu integratsion yondashuv har bir voyaga yetmagan shaxsga kompleks yordam ko‘rsatish imkonini beradi. Masalan, ijtimoiy xizmatlar ularni bandlik dasturlariga jalb etadi, ta’lim muassasalari esa o‘quv motivatsiyasini oshiradi, psixologlar esa ichki muammolarini hal etishga ko‘maklashadi. Shu bilan birga, profilaktika inspektorlari faoliyatini takomillashtirishda davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash, moddiy rag‘batlantirish va ularning faoliyatini baholashning yangi mezonlarini joriy etish ham muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, ularning ishini natijadorlik asosida baholash, ya’ni faqat hisobotlarda emas, balki real natijalar — voyaga yetmaganlarning hayot tarzidagi ijobiy o‘zgarishlar orqali o‘lchash zarur. Profilaktika faoliyatining samaradorligi, shubhasiz, profilaktika inspektorining o‘z kasbiga bo‘lgan sadoqati, insoniy qadriyatlarga hurmati va yosh avlod taqdiri uchun mas’uliyat hissi bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu bois, ushbu tizimni takomillashtirishda inson omilini birinchi o‘ringa qo‘yish, inspektorlarning ma’naviy-ma’rifiy saviyasini oshirish, ularni psixologik tayyorgarlikdan o‘tkazish, ish uslublarini zamonaviylashtirish juda muhim.

XULOSA

Profilaktika inspektorining voyaga yetmaganlar o‘rtasida huquqbuzarliklarning yakka tartibdagi profilaktikasini tashkil etishdagi faoliyati zamonaviy jamiyatda huquqiy barqarorlikni ta’minlashning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Mazkur faoliyat nafaqat huquqni muhofaza qilish tizimining samaradorligini oshirish, balki yoshlarning ijtimoiy-ma’naviy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatish bilan ham bevosita bog‘liqdir.

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Oktyabr, 2025-yil

Chunki har bir voyaga yetmagan shaxs o‘zining ruhiy, ma’naviy va ijtimoiy xususiyatlariga ko‘ra alohida yondashuvni talab etadi. Shuning uchun yakka tartibdagi profilaktika jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan individual yondashuv, ishonchli muloqot va tizimli nazorat muhim o‘rin tutadi. Mavzu tahlili shuni ko‘rsatadiki, bugungi kunda voyaga yetmaganlar o‘rtasida huquqbuzarliklarning sodir bo‘lishiga olib keluvchi omillar bir necha toifaga ajratilishi mumkin: birinchidan, oilaviy muhitdagi befarqlik va e’tiborsizlik; ikkinchidan, ta’lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarning yetarlicha tizimli emasligi; uchinchidan, yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etishdagi kamchiliklar; to‘rtinchidan, internet va ommaviy axborot vositalari orqali tarqalayotgan zararli axborotlarning salbiy ta’siridir. Ana shunday sharoitda profilaktika inspektorining vazifasi faqatgina huquqbuzarlik sodir etilgach, unga chora ko‘rish emas, balki bu holatni erta aniqlash, uni kelib chiqishidan oldin bartaraf etish, ya’ni proaktiv yondashuvni qo‘llashdan iborat bo‘lishi lozim. Xulosa sifatida ta’kidlash joizki, profilaktika inspektorining voyaga yetmaganlar bilan ishlashdagi asosiy maqsadi – ularni jamiyatdan ajralib qolmaslikka, huquqbuzarlikka undovchi yo‘ldan qaytarishga, to‘g‘ri hayot yo‘liga yo‘naltirishga qaratilgan. Shu bois, ularning faoliyati har bir shaxs bilan individual muloqot, o‘zaro ishonch va muvofiqlashtirilgan hamkorlikka asoslanmog‘i lozim. Yakka tartibdagi profilaktika faqat huquqiy ta’sirni emas, balki psixologik, pedagogik va ijtimoiy yordam ko‘rsatishni ham o‘z ichiga oladi. Bunda profilaktika inspektori nafaqat qonunlarni qo‘llovchi, balki tarbiyachi, maslahatchi va yo‘lko‘rsatuvchi sifatida namoyon bo‘ladi. Shuningdek, voyaga yetmaganlar bilan ishlashda inspektorlarning kasbiy tayyorgarligi, psixologik yondashuvi va kommunikativ ko‘nikmalari doimiy ravishda rivojlantirib borilishi zarur. Ularning faoliyatida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, raqamlashtirilgan nazorat tizimlarini joriy etish, har bir voyaga yetmagan shaxsga doir ma’lumotlarni elektron shaklda saqlash va tahlil qilish orqali samaradorlikni oshirish mumkin. Bu esa, huquqbuzarliklarning oldini olishda aniq tahliliy ma’lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilishga imkon beradi. Shu bilan birga, yakka tartibdagi profilaktika jarayonida mahalla, maktab, oila, psixologik xizmatlar, yoshlar tashkilotlari va fuqarolik jamiyati institutlari o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlikni mustahkamlash zarur. Chunki voyaga yetmaganlar hayoti faqat davlat organlari nazorati bilan emas, balki ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog‘liq. Har bir ijtimoiy institut o‘z vazifasini mas’uliyat bilan bajargan taqdirdagina huquqbuzarliklarning ildizi kesiladi. Yana bir muhim jihat shundaki, profilaktika inspektorlarining faoliyatini rag‘batlantirish va ularning mehnatini qadrlash tizimini takomillashtirish ham bugungi kun talabi hisoblanadi. Chunki, bu sohada faoliyat yurituvchi xodimlarning ish hajmi katta, mas’uliyati yuqori, ammo ko‘pincha ularning mehnati yetarlicha e’tirof etilmaydi. Shu bois, moddiy va ma’naviy rag‘batlantirish, ularning kasbiy obro‘sini oshirish, ijtimoiy himoyasini kuchaytirish orqali bu sohada yanada yuqori natijalarga erishish mumkin. Profilaktika tizimining samaradorligi, shubhasiz, ijtimoiy hamkorlikning mustahkamlanishiga ham bog‘liq. Voyaga yetmaganlar bilan ishlovchi barcha tashkilotlar o‘rtasida yagona ma’lumotlar bazasini yaratish, har bir voyaga

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Oktyabr, 2025-yil

yetmagan shaxs bo'yicha umumiy monitoring yuritish tizimini joriy etish, axborot almashish mexanizmini yo'lga qo'yish — bu jarayonning muhim qadamlaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, I.A. “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch”. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
2. Yo‘ldoshev, B.X. “Huquqbuzarliklar profilaktikasi asoslari”. – Toshkent: Akademiya, 2021.
3. Abduvaliyev, S., va Sattorova, D. “Voyaga yetmaganlar bilan yakka tartibda ishlash metodikasi”. – Toshkent: IIV Akademiyasi nashriyoti, 2020.
4. Normurodov, A.N. “Ichki ishlar organlarining profilaktik faoliyati: nazariya va amaliyot”. – Toshkent: Yuridik adabiyotlar, 2021.